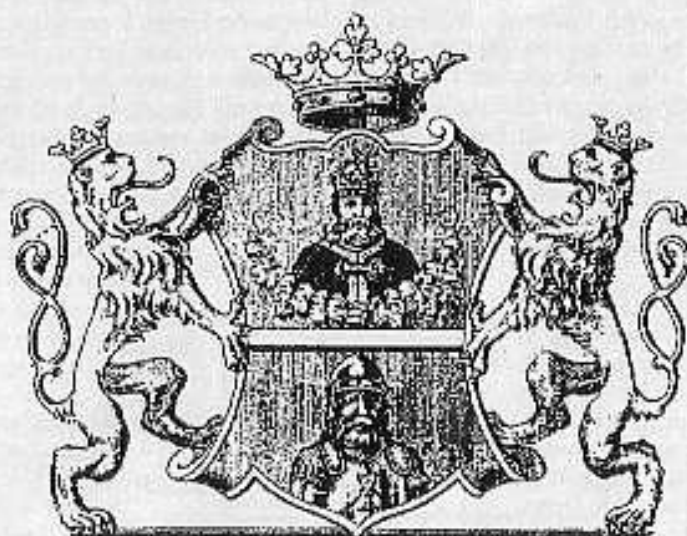

Žižkovské listy

Čtvrtletník Klubu přátel Žižkova

Číslo 35, září 2007

Žižkov. (1891)

**Zemí Naděje bud' zvána,
velebena, uvítána,
starých tužeb nový tvar,
nové štěstí, nová víra,
nový oltář všehomíra,
zdar, věčný zdar, bud jí věčný zdar!**

Josef Čapek

Boj proti kliněnce jirovcové na Praze 3

Letos již desátým rokem se pracovníci 01/71. ČSOP Koniklec vydávají do ulic s hráběmi, košťaty, lopatami a papírovými pytlí. Nejedná se však o žádnou úklidovou firmu, ale o ochránce přírody. Snaží se totiž pomáhat jirovcům, které v Praze už dvanáct let sužuje nenápadný parazit – kliněnka jirovcová. To ona může za to, že listy těchto stromů začínají opadávat již koncem léta. Sama o sobě je nezabíjí, ale oslabení, které jí působí, může zapříčinit to, že uhynou na nějakou jinou, např. houbovou chorobu.

Jak můžete jirovcům pomoci? V první řadě tím, že budete spolupracovat s pracovníky ČSOP Koniklec, když se budou chtít dostat do vnitrobloku Vašeho domu. V boji s úporným parazitem, ale samozřejmě nestačí listy 2 – 3x za podzim (i když pečlivě) shrabat. Pokud se rozhodnete se na úklidu listů podílet, nebo pokud máte jirovec na zahradě nebo jiném pozemku, kde jeho listí musíte hrabat úplně sami, jistě Vás napadne otázka, co pak s ním. K tomuto účelu jsou určeny speciální papírové pytle, které se dají sehnat ve sběrných dvorech, na radnici a nově i v ČSOP Koniklec (kontakt níže). O místě odběru plných pytlů se informujte při jejich převzetí.

Dále je velmi vhodné jirovce zalévat. Jsou většinou vysazeny na místech, kde je přísun srážek nedostatečný, nebo kde je dokonce půda zasolena (zimní posyp) – z takové půdy je pro rostliny téměř nemožné vodu přijímat. Řešením tohoto problému je kromě volby jiného posypu hlavně vydatná jarní závlhka, která alespoň část soli vyplaví. Pokud zaléváte vzrostlý strom, je vhodné tak činit raději méně často a větším množstvím vody. Souvisejícím tématem je kypření půdy nebo zvětšení prostoru bez dlažby okolo kmene.

Ve specifických případech je na místě použít proti kliněnce chemický postřik, kterých je na našem trhu několik, ale o vhodnosti takového zásahu se raději poraďte s odborníky.

Pokud máte jakékoliv dotazy, chcete se do boje proti kliněnce nějak zapojit nebo si chcete objednat papírové pytle, kontaktujte 01/71. ZO ČSOP Koniklec, Chelčického 12, Praha 3; tel. 222712189, 777811428 (Lucie Vančurová, koordinátorka projektu), klinenka@seznam.cz. Další informace naleznete také na <http://csop.koniklec.cz> a <http://klinenka.unas.cz>.

Dva neznámé znaky

dvouvalých pražských předměstí Královských Vinohrad a Žižkova z 19. století

Michal Fiala

Heraldická literatura a pragensia obsahují heraldickou přílohu uvádějí jako městské znaky Královských Vinohrad a Žižkova ty, které jim byly uděleny císařem Františkem Josefem I. O tom, zda královské Vinohrady a Žižkov užívaly už dříve nějakého heraldického symbolu, jako tomu bylo v případě Vršovic, Karlína nebo Libně, jejíž znak nebyl dokonce během tří let, kdy Libně požívala postavení samostatného města, stvrzen panovníkem. Přesto tyto znaky existují.

V depozitářech Archivu hlavního města Prahy je uchováváno mosazné razítko, které patří Královským Vinohradům. Podkladem pro oficiální znak se symbol z razítka nestal. Nejvyšším rozhodnutím z 23. ledna 1890 se dostalo Královským Vinohradům úplně jiného znaku, který je popsán a vyobrazen v německy psané listině ze 7. února 1890. Svou podobou je oficiální znak Královských Vinohrad derivátem zaniklého znaku Nového města

pražského. V červeném štítě stojí na zeleném trávníku stříbrná kvádrová zeď se zlatým cimbuřím o sedmi stínkách, s otevřenou branou se zlatými, černě kovanými vraty a s polospuštěnou zlatou mříží. Za zdí vynikají dvě stříbrné věže, každá s černým oknem se stříbrným rámem. Věže mají zlatá cimbuř o třech stínkách a stříbrné stanové střechy se zlatou makovicí. Mezi věžemi vyniká z cimbuř postava sv. Václava s hnědým vousem,

s knížecím kloboukem na hlavě a zlatou svatozáří kolem hlavy, oblečená ve stříbrném šupinatém brnění. V pravici pozvedá vinnou ratolest se dvěma listy a s jedním modrým hroznem v přirozených barvách, levicí svírá červený jilec meče, který visí na opasku a na levém rameni má červený, stříbrně lemovaný gotický štít se stříbrným dvouocasým lvem s červeným jazykem a zlatou korunou. Celý štít je obklopen zlatou kartuší, na jejíž horním okraji spočívá stříbrná hradební koruna.

Doklad znaku Žižkova pochází z novější doby. Je jím Polohopisný plán Karlína, Žižkova a Olšany. V měřítku 1:4000 ho vydal roku 1891 F. Kydka.

V horní levé části plánu jsou umístěny dva znaky. Vše postaven je znak Karlína. Karlín vznikl roku 1817 z osídlení před Špitálskou bránou a na město byl povýšen 22. února 1903. Znak mu byl udělen privilegiem z 28. března 1904. Obecní

znak Karlína z plánu se od znaku uděleného roku 1904 odlišuje jen v drobnostech. Je proveden v kruhovém štítě s kartuší. Tinkтуры jsou naznačeny šrafováním. Na rozdíl od oficiálního znaku je štít modrý, lod stříbrná a iniciála K na plachtě a vlajce černá. Lev stojící na lodi navíc nemá korunu a v boku lodí jsou tři obdélníková okna namísto pěti okrouhlých. Vlny jsou provedeny jako sedm vlnitých pruhů střídavě modrých a bílých.

ZNAK KRÁLOVSKÝCH VINOHRAD
UDĚLENÍ ROKU 1890

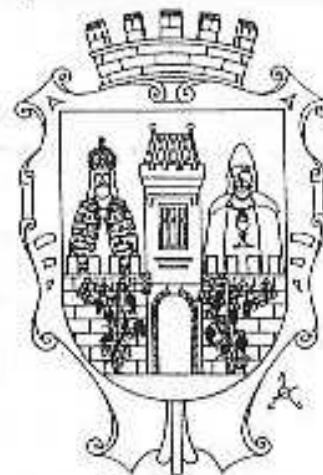
Jinak je tomu se znakem Žižkova, jenž je na plánu umístěn před znakem karlínským. Už z jeho kompozice je patrné odlišné postavení obou obcí. Zatímco Karlín byl ještě třináct let poté pouhou, byť rychle se rozvíjející obcí, mající okresní hejtmanství, okresní soud a policejní komisařství, Žižkov právě prožíval desáté výročí svého povýšení na město. Červený štít je dělen stříbrným záženým břevnem, okraj štítu je stříbrný. V horní polovině je poprsí Karla IV. v modrém oděvu se zlatými doplňky. Hlava krále je vousatá s dlouhými vlasy a s královskou korunou. Celé poprsí vyniká z vinných ratolestí. Ve spodní polovině je poprsí Jana Žižky z Trocnova vynikající ze spodního okraje štítu. Žižka má na hlavě přilbu, tělo mu kryje pancíř s emblémem kalicha, ramena jsou kryta drátěnou košilí, která vyniká z krunýře. Hlava je vousatá s dlouhými vlasy, na pravém oku je klípec. Na štítě spočívá listová koruna. Štít drží dva čeští lvi.

Na rozdíl od Královských Vinohrad má znak Žižkova spojitost se znakem pozdějším, který mu byl udělen listinou z 20. května 1898. Červený štít byl napříč prostoupen stříbrnou kvádrovanou zdí, kterou uprostřed rozdělovala stříbrná věž s valbovou střechou se dvěma makovicemi. Věž měla černé okno se stříbrným rámem, ve spodní části věže byla klenutá brána, jejíž vnitřek měl červenou barvu. Po každé straně brány se pnula kolem kůlu ze zeleného trávníku vyrůstající vinná réva přirozených barev s modrými hrozny. Pod cimbuřím zdi se réva větvila. Vpravo od věže vynikala postava Karla IV. s dlouhými vlnitými vlasy a vousy, oblečená v korunovačním ornátě a s královskou korunou na hlavě. Vlevo od věže vynikala postava Jana Žižky z Trocnova v železném brnění a s železnou přilbou na hlavě.

Na krunýři měl červený kalich, přes krunýř splyval modrý plášť s širokým hnědým límcem z kožešiny, jenž byl na prsou spjat zlatou šňůrou s třapci. Štít obklopovala zlatá kartuš, na níž spočívala hradební koruna.

Zmíněné archíváře se znaky Královských Vinohrad a Žižkova dokládají, že tato předměstí znak užívala už před panovníckým

udělením znaku, dokonce už před jejich povýšením na město v době, kdy byla ještě spojená. Žižkov po oddělení a patrně po povýšení na město umístil do svého uzurpovaného znaku poprsí zakladatele vinic kolem Prahy, jejichž bylo město pokračovatelem, a poprsí Žižkovo jakožto mluvící znamení. Obě dvě hlavní figury se pak dostaly do znaku, jenž jim byl udělen, takže můžeme usuzovat, že znak doložený plánem z roku 1891 zaujal mís-

ZNAK ŽIŽKOVA Z ROKU 1898

to v povědomí Žižkovských, či alespoň ve špičkách městské samosprávy.

Znak z vinohradského razítka patrně po rozpadu jednotných Královských Vinohrad nebyl užíván a jako symbol neexistujícího celku nebyl, alespoň částečně, vkomponován do znaku z roku 1890, kam se dostal sv. Václav, jenž byl podle tradice zakladatelem vinařství v Čechách.

Závěrem je možno konstatovat, že ani heraldika měst 19. století se neomezuje na znaková privilegia a následně reprodukce znaku na úředních dokumentech příslušného města, na stavbách, nebo na jiných předmětech reprezentativní povahy, ale je nutno vzít v úvahu i možné znaky starší, které byly uzurpovány městy, ať už v jejich éře městské, či v jejich předchozí éře obecní.

Prameny a kresby: Michal Fiala; zkráceně zpracovala J. Polanecká

MOZAIKA UZPOMÍNEK

Miroslav Čvančara VII/2007

K neodmyslitelnému kolonitu Žižkova roku 2007 patří dříve nebývalé množství heren, bazarů, čínských bister a restaurací, barů, pizzerií, zastaváren, vietnamských občedůků s ovocem a zeleninou, second-handů, casin a videopůjčoven. A také music-clubů, arabských „Fatí Foodů“ a orientálních specialit, minimarketů, boutiquů, saun a soláří, night-clubů, relax-center, billiard-clubů a forbes and bowling barů. A v řadě jistě neposlední - thai massagů i erotie shopů a clubů.

To skutečně za dob mého dětství a mládí bylo naprosto neznámé!

Kdepak potkat po válce na Žižkově Vietnamce, Roma, černocha, muslima, či Ukrajince? Vyloučeno. Tím ovšem neříkám, že k uvedeným menšinám cítím xenofobii. Vůbec ne, jsem přesvědčením demokrat. Ale chci naznačit, že Žižkov před 60 i více roky vypadal podstatně jinak.

Nákladních a zejména osobních automobilů bylo tehdy doslova jako šafránu. Na dvorcích činžovních domů se nalézaly dílničky mistrů truhlářských, mechanických, elektrikářských, zámečnických, klempířských a instalatérských, zatímco na straně opačné - u chodníků ulic - nabízely své zboží a služby drobné občedky a živnosti holičské, kadeřnické, ublířské, železářské, krejčovské a kožácké, galanterní, obuvnické, papírnické, mlékárenské, cukrářské, zeleninářské, potravinářské-koloniální, včetně krámků pekařských, řeznických a uzenářských.

Od začátku druhé světové války (až do roku 1953), platil důsledný přidělový systém. Z požívání, vydávaných za německé okupace na potravinové lístky, sice nikdo hlady nezemřel, avšak také neztlouhl.

Když například v prosinci 1942 se v kostele sv. Prokopa vtlávala moje sesířenice Helena, protektorátní úřady každému jednatlivému účastníku svatby (nejvýše však 12 osobám!), povolily pouze 200 gramů masa, 20 gr. umělého tuku, 200 gr. chleba či bílého pečiva nebo 150 gr. mouky, 40 gr. cukru, a jen jedno jediné vejčko!

Po válce, i když lístkový přiděl trval ještě dalších osm roků, se situace zlepšila. Ve škole na Havlíčkově náměstí nám občas zdarma rozdávali sýry, mléko nebo kakao. Navíc na rozhraní let 1945-1946 českoslovenští občané dostávali mimořádné (a na zvláštní body) přiděly z amerických dodávek UNRRY. Byla to nevídaná směs různých konzervovaných šunek s vejci, olejovek, sušeného mléka, kakaa, tomatového protlačen, pomazánek z burských oříšků, a krabie z tuhého voskového papíru, plných všelijakých dobrot - sáčky s cukrem, kávou, čajem a sušenkami počínaje, a jinak nedostupnou zvěřáčkou konče.

V květnu 1945 mi bylo přes 11 roků. S několika kamarády jsem za pár týdnů po Pražském povstání vstoupil do obnoveného svojskovského skautu - Junáka. Náborová kancelář organizace se nalézala v přízemí dnešní nemocnice v Kubelkové ulici (tehdy Dvořákově), ale s vchodem z ulice Ševčíkovy.

Na první junáckou pěší výpravu jsme se vydali z konečné tramvajové stanice u Divoké Šárky, a pochodovali krajinou mezi Horoměřicemi a Tuchoměřicemi, až k hradišti zřícenině Okoř. Na polích v okolí ještě stála osamocená protiletadlová děla a opuštěné letní sehopné stiháčky s hákovými křídly.

Přikopy podél cest byly plné odhozených pušek, samopalů, přileb, bajonetů, sumek, plynových masek, prázdňých pouzder od pistolí a beden s náboji a další municí.

O několik týdnů později do našeho skautského oddílu vstoupil nejen můj mladší bratr František (1936), ale také osmiletý Jirka Krumpol - dnešní známý herec a televizní moderátor. Tehdy bydlel s rodiči v našem těsném sousedství, v jednotlivém přízemním bytě ve Dvořákově ulici, u vchodu do domu čp. 1155/44. Jirkův otec - kdysi úspěšný vedoucí Batovy obuvnické prolejtvy - vážně onemocněl sklerózou multiplex, tj. roztroušenou mozkomíšň sklerózou, a chodil jen obtížně s pomocí hole.

Na sklouku roku 1945 jsem s bratřancem Ferdou Čvančarou (1936-1986), zašel do haly Domu DTJ v Žižkovské Kaplířově ulici čp. 427/27 (dům zbořen 1986). Na dlouhých stěkách byly vyloženy ohromné zásoby lehee obnošených, ale vyčištěných britských vojenských uniforem, tzv. „battledresů“. Daly se koupit za nepatrný peníz a po přešití na menší míru nosit velmu dlouho. Trvanlivé anglické „battledresy“ používalo po válce hodně pražských dětí a mladíků. Jen z naší školní třídy nejméně tři nebo čtyři žáci chodili zásadně v těchto těžko zničitelných stejnozračích.

Tehdy ještě Karlou (později Kalininovou a dnes Seifertovou) třídou jezdily tramvaje č. 2 a 7. Zatímco Husitskou a Koněvovou vozy elektrické dráhy Č. 9 a 21.

Tunel pro pěší pod Vůtkovem do Karlína ještě neexistoval (byl otevřen až v prosinci 1953), a na naší straně vřechu Žižkova (na dnešním Tachovském náměstí), chránily přechod přes železniční koleje na kopec kovové, do stran se posunující mřížové závoře.

Škola nás vychovávala k šetrnosti. My třináctiletí žáci měšťanky na Havlíčkově náměstí jsme museli sbírat starý papír a odnášet jej do sběrný „U Smetanky“ - paní Koubové. Sběrna stávala při východní zdi dávno zaniklého komplexu „Libeňského dvora“. A to na konci Chelčického ulice, při úpatí vřechu sv. Kříže a poblíž Milíčova domu - Poznámávám že jedním z mých spolužáků býval dnešní světoznámý kameraman Miroslav Ondříček.

Poměrně dost chlapečů mého věku vlastnilo jízdní kolo nebo alespoň koloběžku. O větší opravy našich bicyklů se staral mechanik pan Badík. Měl dílničku přístupnou přímo z ulice Dvořákovy, v domě čp. 1248/38. - Složitější zásahy - jako například nový výplet kol či výměnu ozubených koleček v přehazovačce, jsme přenechávali speciální a vyhlášené cyklistické firmě Vondřích, vedle Negrelliho viaduktu v Karlíně.

S takovým dobře seřazeným velocipédem pak byla radost projet se (ovšem na černo a proti vůli správce stadionu) po klopeném závodním cyklistickém velodromu na staré Viktorii, Na Třebešíně ve Strašnicích.

Celý žižkovský klukovský svět nikdy nespustil - snad i trochu závistivě - oči z chlapece, který snad jediný v naší městské části jezdil na vlastním motocyklu! Byl jím asi 15letý (myslím, že trochu kulhající) Jirka Hlouček. Měl motorku zn. JAWA-Robot (1938), obsahu 98 cm³, červené barvy, s chromovanou benzinovou nádrží a s trumpetkou na řídítkách. Jednou mě Jirka přímo dábelsky povozil tehdy autoprázdňými ulicemi Sudoměřskou a Radhošskou, a já byl na vřechu obdivu. Ještě dlouho mi ta zběsilá jízda připomínala moji oblíbenou klukovskou knížku od Vladimíra Rýpara „Slávek a Mirek a 6IP“.

Činžovní domy se po válce a ještě dlouho po ní přes den nezamykaly, a tak poměrně často přicházely na dvorky několikačlenné skupinky šumařů. S harmonikou, houslemi, trubkou, a snad i dalšími instrumenty. Zahráli a zazpívali, a pak seshřáli z dlažby mince, které - zabalené v papírech - jim házeli uznalí posluchači z oken.

O Vánocích a na Tři krále šumaře vystřídali malí koledníci. Ti však nezpívali na dvorcích, ale u bytů, přímo v poschodích domů.

Na náměstí krále Jiřího z Poděbrad až za války hostovaly různé atrakce - střelnice na pušky-vzduchovky, kolotoče, houpačky, „domy hrůzy“, motocyklové „stěny smrti“, i zápasnické stany.

Po válce postávaly v parku před kostelem modře kruhové skupinky „Armády spásy“ - mužů v brigádýrkách a žen s podivným čepci. Ti hráli na hudební nástroje, zpívali nábožné a filantropické písně a přednášeli o Hospodinu.

Mezi stánky s cukrámi, kyselými okurkami a „cukrovou vatou“ stávalo jeden čas nevelké plachtovníkové přískařiči a v něm průhledná skříně ze silného skla. Po vhození mince bylo možné nařadit a nasněrovat rameno horizontálně i vertikálně posuvného drapáčku, který sice většinou sešel své čelisti naprázdno, ale při troše štěstí pro dychtivého zákazníka přece jen někdy z ústrob skříně vylovil hřebínek, rtěnku, kartáček či nějakou jinou a často bezcennou nicůtku.

Jednou jsem po několika marných pokusech a zblůhdama prohraných mincích přece jen obratně zachytil a vytáhl jakousi tvrdou krabičku. Po jejím otevření mi však radostný úsměv loyca pokladu zmizel z tváře. Obsahem jsem se totiž cítil natolik podveden a ponížen, že jsem jej i s pozdrmem obratem vhodil do nejbližšího odpadového koše. Dnes toho lituji! V originální schránce se totiž nacházel v současné době velmi cenný a sběrateli milovaný pracně vyhledávaný německý válečný kříž!

Některé žižkovské ulice a náměstí ovládaly různé skupinky výrostků. Jednou z nejpočetnějších a nejobávanějších byla tzv. Parta z Vinglu, sdružení asi deseti mladíků, majících svůj „hlavní stan“ na nároží (vinglu) ulic Biskupcovy a Viklefovy. Mně osobně však nikdy nic zlého neudělali. Snad proto, že někteří z nich chodili k nám do Dvořákovy ulice čp. 1150/48 na biograf.

Na podzim 1947 naše mladé pětičlenné seskupení blízkých příbuzných a kamarádů, čtenářů chlapecké literatury a obdivovatelů Rychlých šípů, založilo při redakci časopisu „Vpřed“ Foglarův čtenářský klub „Jeleni“, registrovaný pod č. 8246. Chodili nebo na kolech jsme jezdili na trističkové výpravy za Prahu a lovili bobříky.

Občas jsme si šli korporativně zaplavat do bazény ve vinohradské sokolovně. Ale jen do toho osudného dne, kdy jsme se stali svědky utonutí jednoho chlapce.

Tehdy nebyl ani zdaleka takový výběr, ba ani tak vysoká kvalita mražených pochoutek jako dnes. Ovšem tehdy - dosud zvyklí na hřejnou válečnou vodovou zmrzlinu - jsme se zcela spokojili s chutivou úrovní vanilkového krému, jaký nám předkládal cukrář Meduna v dolní části ulice Tonkovy (dnes Čajkovského). Či cukrář Oliver ve Štítácho ulici naproti naší škole, nebo zmrzliny v cukrárně na nároží ulic Ondříčkovy a Boňvojevy. V čísle 2418/23 tuto sladkou živnost provozoval nejdříve jistý pan Knopp, a brzy po něm jakýsi Lithem Rexhepi. Snad Albánc, snad Řek, kdovi? V každém případě však Rexhepi představoval výjimek potvrdující pravidlo, že po válce bylo nutné hledat na Žižkově cizince lupou.

Přesto si vzpomínám na ještě jednu národnostní odchylku. Byla ženského rodu, měla snědou pleť a chodila zásadně - v té době pro ženy v naprosto nezvyklých - pánských dlouhých kalhotách. Bydlela snad přímo uvnitř nebo v těsné blízkosti paláce Akropolis. Z antropologického hlediska u té ženy jasně převládaly cizokrajné rysy jilhoamerických indiánů. Její příjmení jsme neznali, ale všichni kluci jí se špetkou tichého posměchu říkali „Indiánka“. Mnohem později, v roce 1965, ji režisér Juraj Herz dokonce obsadil do úlohy přestárlé a vysloužilé tanečnice Cleo v libalovské grotesce „Sběrné surovosti“.

Kdo si vůbec ještě pamatuje, že v roce 1949 „U Bulhara“, přesně na místě, kde tramvajové vozy podjíždějí magistrálu (a kde v květnu 1945 byl vybombardován rozsáhlý objekt ředitelství Státních drah), stávalo na přechodnou dobu stanové panoptikum voskových figur?

Byl tam císař František Josef I. v uniformě - jako živý. Státnice a zločinci, významní delikventi v dějinách světové kriminalistiky. Vrazi, devianti, atemátníci, sexuální zvrhlíci.

Ale také názorné plastické ukázky tortury z dob středověku a baroka. Avšak do oddělení „Jen pro pány!“ nás adolescenty nepustili. Škvirou v závěsu vchodu jsem alespoň stačil zahlédnout, že šlo o poměrně velkou expozici venerických chorob.

Junot vizuální a trojdimenzální zvláštnost mohl Žižkováci spatřit na nároží Koněvovy třídy a Rečkovy ulice. Přímo v přízemním okně hostince „U Duchanů“ byla vystavena kostra exotického a vlastně vůbec neexistujícího tvora. Jakýsi vitálek sestavil skelet z kosterních pozůstatků několika různých zvířat, a ten nazval „Chlastosaurus vozralis“. Snad k povražení a pozasmání kolemjdoucích, ale snad pro jakési varování řádně „nachmeletým“ návštěvníkům této restaurace, nacházejícím se nezřídka v důsledku nadměrného požití alkoholu v těžké „jontové disbalanci“.

Okolnost, že za monarchie, za republiky i za obou okupací, a také dnes, Žižkov vždy vynikal a vyniká přiměřeným počtem útočišť kamarádů z mokré čtvrti, netřeba připomínat.

Ani to, že v dávné minulosti býval hlad v našem městském obvodu častým hostem, avšak žízní nikoliv. O tom svědčí značný počet současných nálevení různých kategorií. Vždyť oproti ostatním pražským obvodům a s přihlédnutím k přepočtu na množství obyvatel má dnešní Žižkov tolik žízní hasících zdrojů, že jedna pípa připadá na 300 žižkovských obyvatel!

ČTĚTE KNIHY Z KNIHOVNY KPŽ

Kafka, láska a odvaha je kniha, která se snaží podat objektivní portrét Mileny Jesenské. Autorka čerpá z její novinářské tvorby z doby mezi dvěma světovými válkami, z písemně zachycených posřehů o módě či německé invazi do Prahy v roce 1939, kdy se její vždy svěží, barvitý a výstižný styl stal průhledem do osobního života i do situace ve střední Evropě před vpádem komunistů. Dalším zdrojem jsou rozhovory s žijícími pamětníky. Všichni, kdo Mileně osobně znali, potvrdili, že charisma, které vyzařuje ze stránek starých novin, se projevovalo i ve skutečném životě. Hlavním zdrojem informací, který doposud nebyl plně využit, je však Milenina novinářská tvorba, bohatá, vnímavá a zapálená. Její osobněji zabarvené články není vždy možné brát doslovně - jako novinářka razící termíny pro nový život uměla přepracovávat své zážitky, aby z nich postavila dobrý příběh. Tyto články jsou vodičkou k lidem a místům, které znala, a k myšlenkám, jež ji zajímaly. Její charakteristické osobní kouzlo a podmanivost mohly někdy sklouznout, jako by jí lhalo potřeba učinit svůj život co nejpřesvědčivějším. Proto se autorka snažila opřít vyprávění Mileny Jesenské o další důvěryhodné zdroje, nebo její tvrzení přijímá či odmítá na základě vlastního úsudku s ohledem na vše ostatní, co sama o dané věci ví.

Seznámíte se s osobnostmi, které znáte jen částečně, prožijete dění, které vám možná bude blízké, nahlédnete do doby, kterou jste prožili, nebo o ní slyšeli. V této knize se vám přiblíží zase z jiné strany.

Využijte odborné i zábavné „žižkovské“ čtení z knihovny Klubu přátel Žižkova.

Výbor KPŽ

Z veselých vzpomínek Žižkováků

(tentokrát Edy Marka)

Když jsem byl ještě hodně mriavej, hrál jsem s klukama na schovávanou, ale oni mne dovedli až k Prašné bráně, znali mou důvěřivost a dodržování pravidel hry, řekli, abych tu čekal, až zavolají, abych je hledal. Když už mě čekání se mi zdálo - a také, že bylo - dlouhé, volal jsem, ale nikdo se neozýval, zkrátka ubličníci mi utekli. Tak daleko od domova jsem ještě nikdy nebyl, pro mne nejdál bylo k radnici, nebo na „plácek“ k Bezovce, také až na trh na náměstí Prokopovo. Přece jenom jsem trefil až k Vltavě do Karlína - pro mne to bylo moře. Nyní ale si nevím rady, kudy se jde domů. Starost mi to nedělalo, věděl jsem co dělat, když se ztratím... Rozhlížel jsem se a viděl pana strážníka v uniformě, jak se vede s jeho paní. Tak juho k němu a prosím: „Pane strážníku, dovedte mne domů!“ - „A kde bydlíš?“ - „Havlíčkovo náměstí číslo 2, jmenuju se Eda Marek.“ Strážník nebyl ve službě, ale na procházce. Lidé tehdy nebyli líní na krok a hodný člověk nenechá dítě na ulici samotné, tak procházku a při vzájemném vyzpovědní docházíme na Prokopovo náměstí na trh. „Tady už trefím,“ ozval jsem se. I prodavačky na mne volaly: „Edáčku, co jsi udělal, že tě vede strážník?“ - „Ale nic, já jsem zabloudil!“ Ten hodný pán mne přece jen dovedl domů až na pavlač bytu. Když se maminka ptala: „Kluku, kde jsi byl tak dlouho?“ a dovedla se, že jsem zabloudil a přivedl mne strážník, utíkala honem ven, aby mu poděkovala, ale strážník s jeho paní už nebyli k spatření. Nechtěli, aby jim někdo děkoval.

Radost těch dnů doplňoval někdy vejprask. Tento dar lásky uštědřoval samozřejmě tatínek řemenem, poněvadž od maminky to nebolelo. A když maminka se odvážila, odpověděl jsem „maminko, ještě tadyhle mne pošimrej!“ I to tatínkovo trestání nebylo tak velké, spíše to bylo symbolické uštědření tím řemenem. Tatínek se mnou chlubil, jakého to má ve svém věku malého kluka. Totiž, bylo mu 67 roků, když já jsem se stal šestým v rodině. Jako mazánek využívá jsem této otcovy zvláštní náklonnosti - ale někdy mi to nevyšlo! To když jsem upadl mezi lotry, do rukou bratrských. Vykonavatelem byl můj brácha Jindra. Byl kuchařským a cukrářským učněm, ruce měl jako lopaty a síly podle toho. Býval to vejprask, na který se nezapomínalo! I Slyšel ode mne slova, která se v lepších rodinách prý nevyskytují. Pak jsem se dával na útěk podle hesla „kdo nteče, ten vyhraje!“ Ten můj slovní doprovod býval tím odvážnější, čím jsem byl dále z dosahu bratrovy ruky. Ale běda, když jsem tu vzdálenost špatně odhadl a brácha mne dohonil. Pak se stali dnové poslední horší dny prvními!! Malý kluk a kočka se prý ze všeho brzo vyližou a také brzo zapomenou. Zapomenou jsem uměl a později jsem uznal ten bratrský projev lásky. On zastupoval tatínka vždyť byl o 11 roků starší, než já. „Škoda rány, která padá vedle!“ Dějiny mého dětství a mé rozpustlosti, boj o právo a spravedlnost ve škole i na ulici jsou stejné, jako u jiných kluků ze Žižkova. To si lze domyslet! Nemohu nevzpomenout aspoň na Karla Vojáčka, s nímž jsem chodil do mateřské školky. Kamarády jsme zůstali navždy. Oni nezapomínali, že je z „váhy“ na Žižkově, ani když se stal slavným velvyslancem.

KAM ZMIZEL ZVONEK Z POPRAVIŠTĚ?

Miroslav Čvančara

Na kótě 236. pahorku zhruba ohraničeného dnešními ulicemi Příběhnickou, Řehořovou, Orebitskou a Husitskou směrem k Bulharu, stávalo celá staletí pražské popraviště. Na místě malé zehátralé kapličky, u které se zasvěcení smrti mohli naposled pomodlit, vznikla v r. 1720 pro stejný účel, nákladem hraběte Kuppervalda, nová prostorná kaple sv. Dismase. Stávala na ploše, na které mnohem později vyrostlo nádraží, přímo naproti výše položenému dnešnímu domu Na Krenovce (Husitská čp. 42/22). Barokní novostavba měla šestiúhelníkový půdorys, nárožní bosáž a kornelou jelčancovou střechu, vrcholící lucernou s cibulovitou věžičkou.

V té byl zavěšen zvonek a nikoli ledajaký. Šlo o zvon-umíráček, o zvon popravní! Jeho pronikavý a vážný hlas se nesl okolím, kdykoli byl k místu exekuce přiváděn spoutaný delikvent. Za znění hrany sem přišlo mnoho odsouzenců, kteří po modlitbě v kapli sv. Dismase byli vyvečeni na blízký Šibeniční vrch a předáni katy...

V r. 1787 zrušil císař Josef II. trest smrti a krátce předtím došlo i k anulaci původního posláni kaple a k jejímu předání světským potřebám. Ve veřejné dražbě v říjnu 1787 koupil bývalý církevní objekt A. J. Douša a přestavěl jej na zájezdní hostinec. Naléval převážně víno a v omezené míře i pivo, stejně jako další z řady majitelů - A. J. Krenn. (I když byl v září 1803 trest smrti obnoven, kaple se již nikdy nevrátila k účelu snoubenců smrti. Dokonce i samotné popraviště bylo v roce 1836 přemístěno až na Židovské pece a bývalá modlitebna bříšníků byla zbořena v r. 1845 při stavbě vnějšího nádraží.) Nás však zajímají osudy zvonku-umíráčku! Ten byl v dražbě inventáře kaple v říjnu 1787 prodán za 15 zlatých do Helmovských mlýnů na Vltavě, ležících mezi tehdejšími ostrovy Korunním a Jeruzalémským, poblíž Štvanice. Ostrý zvuk letitého zvonku zde sloužil celá desetiletí ke svolávání zaměstnanců - mlýnské chasy.

Koncem 80. let 19. století začínající stavitel Václav Havel, který ještě ani ve snu netušil, že jeho vnk bude jednou prezidentem, realizoval s pomocí přátel svoji první stavbu. Na Primátorském ostrově (v místech dnešního ná břehů Ludvíka Svobody) postavil první umělé i polévané zimní kluziště Harmonie, s pohodlnou oláivárnou.

V zimě 1887-88 se někdejší popravní zvonek dostal právě na kluziště sportovního spolku Harmonie, aby každý večer svým jasným zvukem oznamoval konec bruslařské zábavy. Kolik sezon zde odzvonil - není známo. Ví se ještě o jeho existenci v nové postaveném mlýně Josefa Baborského, vedle mostu Františka Josefa. Tím však zprávy navždy končí.

Koncem 19. a začátkem 20. století byly všechny mlýny poblíž Štvanice zrušeny, slepá říční ramena vysušena a celé území od mostu Františka Josefa (od dnešní ulice Nové mlýny až po Těšnov) zregulováno. Zanikla tak řada mlýnů i několik vltavských ostrovů. A my se můžeme už jen dohadovat, zda například nebyl spolu s 10 316 zvony odvezen do Hamburku k rozlití. Kdož ví?

Kubismus na dvoře

Dne 22. července byla slavnostním shromážděním otevřena Betlémská kaple v Prokopově ulici (č. 4) po čtyřleté opravě vnějšího a vnitřního pláště. Kaple patří sboru Českobratrské církve evangelické, která vznikla z přestupového hnutí krátce po vzniku republiky 1918 z místního Husova sboru. Tento sbor také nechal na výjimečnou budovu na svoje náklady ze sbírek svých členů v roce 1914 postavit. Stavbu realizovala firma architekta Matěje Blechy, avšak prováděcím architektem, jak se odborným teoretikům podařilo bezpečně prokázat, byl znovuobjevený kubistický architekt Emil Králíček. Stavba se tak svým kubistickým tvaroslovím stala výjimečnou stavbou 20. století světového formátu.

V sedmdesátých a osmdesátých letech se měla kaple stát obětí žižkovské asanace. Nestalo se tak díky velkému nasazení tehdejšího faráře Františka Potměšila. Nemalý díl do záchrany kaple přinesl i tehdy mladý začínající historik architektury pan Zdeněk Lukeš. Ten byl také milým hostem našeho slavnostního shromáždění.

Oprava probíhala v letech 2003-2006. Náklady na opravu z velké části zajistila radnice Městské části Praha 3, Magistrát hl. města Prahy a Ministerstvo kultury ČR. Památka v současné době slouží nejen bohoslužebným shromážděním, ale i různým hudebním vystoupením a jiným veřejným kulturním akcím.

Bylo nám velkou ctí se o tuto krásnou stavbu postarat. Doufáme, že neupadne v zapomnění.

Pavel Novák, akademický malíř

* 31. října 2007 se v Žižkovské Betlémské kapli bude konat slavnostní koncert k 550. výročí reformace (pozn. redakce).

Řekne-li se Betlémská kaple, většina lidí si vzpomene na rekonstruovanou svatyni na Starém Městě, kde hlásal Slovo Boží mistr Jan Hus. Avšak rovněž Žižkov, hrdě se hlásící k tradici husitství, má svou Betlémskou kapli, skromně ukrytou uprostřed bloku pavláčových domů.

Při konstituování Žižkova jako samostatného města v druhé polovině 19. století sehrála významnou úlohu husitská tradice, která se však příliš nezabývala myšlenkovým odkazem, ale spíše v duchu silného českého nacionalismu zdůrazňovala heroické období našich dějin, kdy český národ stál „proti všem“. Významnou roli při přijímání této tradice u nás sehrál stavitel Karel Hartig, který již roku 1868 spolu s dalšími majiteli domů podal návrh, aby se nově stavěná osada stala Žižkovem. Hartig jako první žižkovský starosta také prosadil pojmenování domů, náměstí a ulic po významných osobnostech či místech husitství

a reformace, což nebylo bez problémů. Také pojmenování Žižkov bylo úředně uznáno až rozhodnutím c. k. ministerstva vnitra v srpnu 1877, když se neujaly proponované názvy - loajální Rudolfovo nebo neutrální Nová Praha.

O Žižkově se skutečně může říci, že vyrostl „na zelené louce“, kde se donedávna prostíraly polnosti a zahrady několika usedlostí. Obtížný kopcovitý terén i blízkost průmyslových obcí předurčily pozemky pro stavbu nájemních domů s malými byty, které zabydly nezáměrné vrstvy. První Žižkováci pocházeli většinou z venkova a pomohli vtisknout čtvrti neopakovatelný charakter.

Po náboženské stránce byla většina obyvatel vyznání římskokatolického a o jiných církvích měla mlhavé pojetí. Nepatrná hrdka evangelíků navštěvovala bohoslužby v pražských sborech u sv. Klimenta nebo u sv. Salvátora. Teprve na přelomu století

vznikla skupinka kolem obchodníka Poutka v počtu asi dvaceti věřících, která se scházela v jeho bytě na Prokopově náměstí a kam docházel i tehdejší klimentský vikář Souček.

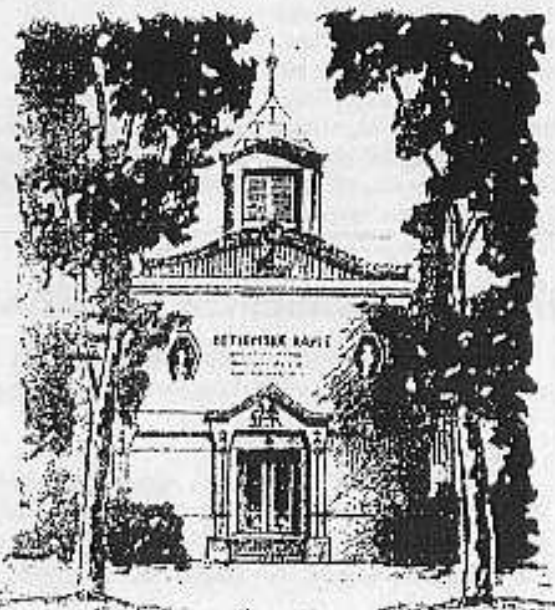
První institucionální rámec církevní práce vytvořil místní odbor Husova domu založený v roce 1903. Ten dal v březnu 1904 podnět k založení Nedělní školy a 1. května 1904 zakládala činnost kazatelská stanice. První modlitebna vznikla tehdy v Husinecké ulici.

Když Žižkovští usilovali o zřízení filiálního sboru s perspektivou sboru samostatného, nesetkali se s velkým pochopením: „Mnozí zazlvali nám drobení sboru, sektářství atd. Také se stalo, že kdo chce slyšet slovo Boží, může si dojet do Prahy, že prý jsme pohodlní, ačkoliv naši předkové prý mnoho hodin cesty chodili!“ Přesto byla v červnu roku 1908 zvolena komise, která se přeměnou kazatelské stanice ve sbor zabývala a po různých nesnázích byla 30. dubna 1911 kazatelská stanice povýšena na filiální sbor.

V roce 1911 však evangelíci přišli o modlitebnu. Majitel chtěl místo nezáměrné cirkve v domě umístit nejprve hostinec, nakonec pronajal prostory kinematografickému podnikateli Moravci, který modlitebnu adaptoval na biograf Edison. Vzhledem k tomu, že ve středu Žižkova již nezbývaly volné stavební parcely, koupilo staršovstvo nového sboru od řečníka Poupy dům v Prokopově

ulici nazývaný „U generála Zacha“, který v roce 1870 vystavěl podnikatel František Horn.

K domu náležela prostorná parcela, na níž se kdysi těžil písek pro okolní stavby. Jáma, zavezená bouračkami z pražské asanace, se zdála být vhodným místem pro stavbu sborového domu s kaplí a byty. Zbývalo vyřešit dva problémy - technický a právní. S tím si bravě poradila karlínská stavební firma

Blecha, když navrhla položit pod základy cementovou desku, aby stěny kaple neklely do násypu. Horší to bylo se sousedy, kteří protestovali proti zastavění dvora a sporovali až k nejvyšší instanci. Úřady nakonec stavbu povolily, ale ve zmenšeném rozsahu, bez bytů, které vznikly až roku 1928 nástavbou předního domu.

Pro mnohé nesnáze ve schvalování novostavby se s její výstavbou začalo až v červnu 1913, slavnostní otevření kaple se konalo 28. června 1914.

Blechova firma zadala vypracování projektu mladému architektovi Emilu Králíčkovi, který již dříve navrhl např. dům Diamant na nároží Spálené ulice. Uplatněním kubistického tvarosloví v sakrální stavbě představuje jedinečný stavební typ v celosvětovém kontextu. V dalších letech došlo sice k drobným stavebním úpravám a přístavbám, ale na celkovém vzhledu kaple nic nezměnily.

Unikátní kubismus v interiéru vhodně zdůraznila i nová malba provedená studenty žižkovské uměleckoprůmyslové školy z ateliéru prof. Pavla Nováka v roce 1992. Stavební vývoj kaple dovršila přístavba sakristie nazvané Švýcarská sň a zvonice v roce 1938, podle projektu arch. Bohumila Kozáka. Zvon, který darovali švýcarští evangelíci z Balgachu, se na věži poprvé rozezněl v červnu 1938.

Oběti německé okupace připomíná deska - v první řadě rodinu Kafkových, která obětavě pomáhala statečným parašutistům během atentátu na Heidericha a po něm. Farní sbor Českobratrské církve evangelické si letos připomíná 65. výročí zavraždění této rodiny Kafkových v Mathausenu. Ještě během Květnového povstání Němci, opevnění

na vrchu Vítkově, prostřelili granátem vysoko nad okolní zástavbou čnějící boční stěnu předního domu. Po válce kapli hrozilo vážně nebezpečí, že bude zbořena v rámci velkolepé asanace a přestavby Žižkova. Díky úsilí tehdejšího faráře Františka Potměšila se však podařilo přesvědčit rozhodující činitele o její historické hodnotě a roku 1975 byla prohlášena kulturní památkou.

Christof Lange

Členové KPŽ a žižkovští občané jsou hrdí a těší se tomu, že tato stavba mohla být zachována a upravena do této krásné a vzácné podoby. Zástupci KPŽ to potvrdili i svou účastí na slavnostním otvírání nově upravené Betlémské kaple.

Výbor KPŽ

Pozvánka na Nekonvenční žižkovský podzim

Přichází podzim a s ním náš jedinečný Nekonvenční žižkovský podzim. Doc. Jiří Hošek, náš čestný člen a přítel, nás zve těmito slovy:

Vážení a milí přátelé,

již pojednávám přicházím s nabídkou festivalových koncertů. Rovněž letošní ročník jsem sestavovat dle původní myšlenky, se kterou jsem v roce 1997 poprvé vstoupil mezi kulturní pražské projekty, pozvat Vás k hudební hostině, kdy hudba bude současně průvodcem po naší městské části.

Jednotlivé koncerty se díky spojení genia loci i připomenutím hudebních a kulturních výročí stávají pokaždé originálními večery. Pokud Vás předložená dramaturgie festivalu osloví a koncerty naleznou i v roce 2007 své spokojené posluchače, pro které se stanou příjemným kulturním obohacením podzimního období, budu rád, že veškeré úsilí spojené s přípravou a vlastní realizací 19 koncertů na různých místech mělo smysl.

*Doc. Mgr. Jiří Hošek,
violončelista, zakladatel festivalu*

Žižkovské listy, občasník Klubu přátel Žižkova. ČÍSLO 35.
Sestavila Jiřina Polanecká. Redakčně upravila Ivana Jenišťová.
Grafická úprava Denisa Halašová. Pro vlastní potřebu vydal
v září 2007 KPŽ, Blahoslavova 2, 130 00 Praha 3, tel. 222 714 180

